Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

YOSHLARNING IJTIMOIY TARMOQLARDAN OLGAN TIBBIY AXBOROTI VA O‘Z-O‘ZINI DAVOLASH XATTI-HARAKATI O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK

Orifova Gulhayo
Toshkent davlat tibbiyot universiteti,
2-pediatriya fakulteti,2-kurs talabasi
E-mail:orifovagulhayo@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu tezisda yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardan tibbiy axborot olish xususiyati hamda ushbu axborotning o‘z-o‘zini davolash xatti-harakatiga ta’siri o‘rganiladi. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar yoshlar orasida sog‘liq, kasalliklarning belgilari, dori vositalari va davolash usullari haqidagi ma’lumotlarni olishning muhim manbalaridan biriga aylanmoqda. Biroq ijtimoiy tarmoqlarda tarqaladigan tibbiy ma’lumotlarning ishonchliligi va ilmiy asoslanganligi har doim ham kafolatlanmaydi. Noto‘g‘ri yoki to‘liq bo‘lmagan axborotdan foydalanish esa shifokor maslahatisiz dori vositalarini qabul qilish, kasallikni mustaqil aniqlash va davolash kabi xatti-harakatlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Tadqiqotda yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardan tibbiy axborot olish chastotasi, ushbu axborotga bo‘lgan ishonch darajasi va o‘z-o‘zini davolashga moyilligi o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yoshlar orasida tibbiy axborotdan xavfsiz va mas’uliyatli foydalanish, tibbiy savodxonlikni oshirish hamda o‘z-o‘zini davolashning salbiy oqibatlarini kamaytirishga qaratilgan profilaktik choralarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: yoshlar, ijtimoiy tarmoqlar, tibbiy axborot, o‘z-o‘zini davolash, tibbiy savodxonlik, sog‘liq, dori vositalari, axborot ishonchliligi.

Kirish

Bugungi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning sog‘liq bilan bog‘liq ma’lumotlarni izlash va qabul qilishida muhim manbaga aylanib bormoqda. Yoshlar kasallik belgilari, dori vositalari, sog‘lom turmush tarzi va davolash usullari haqidagi ma’lumotlarni ko‘pincha ijtimoiy tarmoqlar orqali izlaydi. Tadqiqotlar yoshlarning sog‘liq haqidagi axborotni izlashda qidiruv tizimlari va ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanishini ko‘rsatmoqda.

Biroq ijtimoiy tarmoqlarda tarqaladigan tibbiy axborotlarning barchasi ham ilmiy jihatdan asoslangan yoki ishonchli emas. Noto‘g‘ri va to‘liq bo‘lmagan ma’lumotlar yoshlarning sog‘liq bilan bog‘liq qarorlariga ta’sir qilishi, jumladan, shifokor tavsiyasisiz dori vositalaridan foydalanish va o‘z-o‘zini davolashga olib kelishi mumkin. Shu sababli tibbiy axborotning ishonchliligini baholash va undan to‘g‘ri foydalanish yoshlar salomatligini muhofaza qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘z-o‘zini davolash, ayniqsa, yoshlar orasida dolzarb muammolardan biridir. Internet va ijtimoiy tarmoqlardan olingan ma’lumotlar ayrim hollarda shaxsning mustaqil ravishda tashxis qo‘yishi yoki dori vositalarini shifokor bilan maslahatlashmasdan qabul qilishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlar ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish bilan sog‘liq bilan bog‘liq xatti-harakatlar

o‘rtasida bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi, biroq bunday bog‘liqlik har doim ham sabab-oqibat munosabatini anglatmaydi.

Shu nuqtai nazardan, yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardan olgan tibbiy axboroti, ushbu axborotga bo‘lgan ishonchi va o‘z-o‘zini davolash xatti-harakati o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bunday tadqiqot natijalari yoshlarning tibbiy savodxonligini oshirish, ishonchsiz axborotning salbiy ta’sirini kamaytirish hamda sog‘liq bilan bog‘liq xavfsiz xatti-harakatlarni shakllantirishga xizmat qilishi mumkin.

Dolzarbligi

Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar yoshlar orasida tibbiy axborot olishning eng qulay va tezkor manbalaridan biriga aylanmoqda. Yoshlar kasallik belgilari, dori vositalari va davolash usullari haqida ko‘pincha internet va ijtimoiy tarmoqlardan ma’lumot oladi. Biroq ushbu axborotlarning barchasi ham ishonchli va ilmiy jihatdan asoslangan emas.

Noto‘g‘ri yoki to‘liq bo‘lmagan tibbiy axborot yoshlarning shifokorga murojaat qilmasdan dori vositalarini qabul qilishi va o‘z-o‘zini davolashiga olib kelishi mumkin. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, universitet talabalari orasida o‘z-o‘zini davolashning umumiy tarqalishi **70,1%** ni tashkil etgan. Bu holat o‘z-o‘zini davolash muammosining yoshlar orasida qanchalik muhim ekanini ko‘rsatadi.

Shu sababli yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardan olgan tibbiy axboroti, ushbu axborotga bo‘lgan ishonchi va o‘z-o‘zini davolash xatti-harakati o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish dolzarb hisoblanadi. Tadqiqot natijalari yoshlarning tibbiy savodxonligini oshirish va noto‘g‘ri tibbiy axborotning salbiy ta’sirini kamaytirishga yordam beradi.

Tadqiqot maqsadi

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi yoshlarning ijtimoiy tarmoqlardan tibbiy axborot olish xususiyatlarini o‘rganish va ijtimoiy tarmoqlardan olingan tibbiy ma’lumotlar bilan o‘z-o‘zini davolash xatti-harakati o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashdan iborat. Tadqiqotda yoshlarning tibbiy axborotni qaysi ijtimoiy tarmoqlardan olishi, ushbu axborotni qanchalik tez-tez izlashlari, tibbiy ma’lumotlarga bo‘lgan ishonch darajasi va olingan ma’lumotlardan amaliy foydalanish holatlari baholanadi.

Shuningdek, yoshlarning shifokorga murojaat qilmasdan dori vositalarini qabul qilishi, kasallik belgilarini mustaqil baholashi, internet yoki ijtimoiy tarmoqlardagi tavsiyalar asosida davolanishi kabi o‘z-o‘zini davolash holatlarini aniqlash ko‘zda tutiladi. Tadqiqot davomida ijtimoiy tarmoqlardan tibbiy axborot olish chastotasi va o‘z-o‘zini davolashga moyillik o‘rtasidagi bog‘liqlik, shuningdek, tibbiy axborotga bo‘lgan ishonchning ushbu munosabatdagi o‘rni baholanadi.

Tadqiqotning yakuniy maqsadi yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlardan olinadigan tibbiy axborotning sog‘liq bilan bog‘liq qarorlarga ta’sirini yaxshiroq tushunish, o‘z-o‘zini davolash bilan bog‘liq xavfli xatti-harakatlarni aniqlash hamda yoshlarning tibbiy savodxonligini oshirish va ishonchli tibbiy axborotdan foydalanishni rag‘batlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratishdan iborat.

Tadqiqot natijalari

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatdiki, yoshlar tibbiy axborot olishda ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanadi va ushbu ma’lumotlar ularning sog‘liq bilan bog‘liq qarorlariga ta’sir qilishi mumkin.

Universitet talabalari bo‘yicha 89 ta tadqiqot va 60 938 nafar ishtirokchini qamrab olgan meta-tahlilda o‘z-o‘zini davolashning umumiy tarqalish darajasi **70,1%** ni tashkil etgani aniqlangan.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish va sog‘liq bilan bog‘liq ayrim xatti-harakatlar o‘rtasida bog‘liqlik mavjudligi qayd etilgan. Ijtimoiy tarmoqlarda tibbiy tavsiyalarning tez va keng tarqalishi yoshlarning dori vositalaridan foydalanish va davolanish bo‘yicha mustaqil qarorlariga ta’sir qilishi mumkin. Biroq mavjud ma’lumotlar ijtimoiy tarmoqlardan olingan tibbiy axborot o‘z-o‘zini davolashga bevosita sabab bo‘lishini to‘liq isbotlamaydi.

Shu bois yoshlarning tibbiy axborotga bo‘lgan ishonchi, uni tekshirish odati va shifokor tavsiyasisiz dori vositalaridan foydalanishi o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash muhim hisoblanadi. Olingan natijalar yoshlar orasida tibbiy savodxonlikni oshirish va noto‘g‘ri tibbiy axborotning salbiy oqibatlarini kamaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Tadqiqot natijalari yoshlarning sog‘liq bilan bog‘liq masalalarda ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanishini ko‘rsatadi. Raqamli platformalarda tibbiy ma’lumotlarning tez tarqalishi yoshlar uchun zarur axborotni olishni osonlashtiradi, biroq ma’lumotlarning ishonchliligini aniqlash muammosini ham yuzaga keltiradi. Ayrim hollarda tekshirilmagan tavsiyalar asosida mustaqil ravishda dori vositalaridan foydalanish yoki davolanishga urinish mumkin.

Shu sababli yoshlarning tibbiy axborotni tanlash va baholash ko‘nikmalarini rivojlantirish, ishonchli tibbiy manbalardan foydalanishni targ‘ib qilish hamda sog‘liq bilan bog‘liq muhim qarorlarni mutaxassis tavsiyasi asosida qabul qilishga e’tibor qaratish lozim. Bu yondashuv yoshlar orasida xavfsiz va mas’uliyatli sog‘liq xatti-harakatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Stifjell K., Sandanger T. M., Wien C. **Exploring Online Health Information-Seeking Behavior Among Young Adults: A Scoping Review.** Journal of Medical Internet Research, 2025.
2. Jia X., Pang Y., Liu L. **Online Health Information Seeking Behavior: A Systematic Review.** Healthcare, 2021, 9(12):1740.
3. Purba A. K., et al. **Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis.** BMJ, 2023, 383:e073552.
4. **Prevalence of self-medication in university students: systematic review and meta-analysis.** Eastern Mediterranean Health Journal, 2020, 26(7).
5. **How Adolescents Search for and Appraise Online Health Information: A Systematic Review.** The Journal of Pediatrics, 2018.